

ЕТНИЧКИ ВИЦ КАО ПОСЕБАН ТИП ХУМОРИСТИЧКОГ ДИСКУРСА

Сажетак: Предмет овог истраживања је дискурс анализа етничких вицева, забележених на руском и српском језику. У раду се врши жанровска класификација етничких вицева према актерима фабуле на основу њихове националне припадности и броја учесника. Настојаћемо да у раду осветлимо лингвистичке и екстралингвистичке факторе актуализације етничких стереотипа у вицевама, као и фрагмента „странац“ у језичкој слици света Руса и Срба који је пресудан за стварање и разумевање вицева ове тематике.

Кључне речи: етнички виц, хумористички дискурс, етнички стереотип, језичка слика света, смех

1. Основне теорије хумора

У науци постоје три основне теорије хумора: теорија супериорности, теорија неподударности, и теорија олакшања.

Теорија супериорности. Хумор и смех су проучавали још антички филозофи. Аристотел поставља главне постулате теорије супериорности, који касније вешто развија Томас Хобс. У основи ове теорије смех се сматра негативном појавом која је проузрокована осећањем властите супериорности над беспомоћношћу објекта исмевања. Такво осећање се рађа из заблуде да нама ништа слично не може да се деси, јер смо бољи, паметнији, племенитији од других (Hobbes, 1957: 36).

Рјумина надограђује теорију супериорности и поистовећује улогу посматрача, који се смеје туђој несрећи, са улогом Бога. Ауторка наводи да невоља у којој се нађу други, изазива егоистичну радост код посматрача за своју безбедност. Трагично и комично, по њеном мишљењу, у свему се подударају, разлика је само у углу гледања (Рјумина, 2003: 115).

Теорија неподударности. Френсис Хеченсон оспорава теорију супериорности и открива други узрочник смеха. Он сматра да је фактор неочекиваног и рушења шаблона онај који највише доприноси стварању комичности. Кант и Шопенхауер су такође подржавали теорију неподударности и истицали доминантну улогу изневјерених очекивања код појаве изазивања смеха.

На ову теорију се надовезује савремени британски научник Ричард Вајзман који је, истраживши корпус од десет хиљада вицева, пронашао четири архетипска стимуланса за смех: 1) протагониста се прави паметан, а испада глуп; 2) супружници које се не воле; 3) безосећајан доктор; 4) погрешивост Бога (Wiseman, 2001).

Теорија олакшања. Претеча ове теорије је енглески филозоф Херберт Спенсер који је смех тумачио као природну физиолошку реакцију организма на напетост и узрујаност. Кроз смех људско биће се ослобађа напетости и емоционалног терета. Сигмунд Фројд даље развија тезу, називајући хумор сублимацијом агресије и сексуалних нагона. Путем шала човек обмањује свог „унутрашњег полицајца“ □ Суперега, који му у другим околностима не дозвољава да отворено исказује фрустрације, љутњу и агресију (Фројд, 1969).

2. Кратак осврт на досадашња истраживања дискурса анализе вицева

Истраживање хумористичког дискурса данас је веома актуелно, о чему сведоче бројне монографије истраживача широм света: (Желвис, 1990; Карасик, 1997; Каргополова 1997; Кулинич, 1999; Переходюк, 1997; Шмелева, Шмелев, 1996; Alexander, 1997; Apte, 1987; Davies, 1988; Raskin, 1995; Palmer, 1988; Петренко, 2004; Љубоја, 2001; Савић, Митро, 1998).

Када је реч о дискурса анализи вицева на руском језику, издвојили бисмо докторску дисертацију Максима Петренка у којој аутор разматра виц у домену драмског дискурса, повезујући га са средњовековним карневалима. У својој анализи аутор велику пажњу посвећује улози приповедача, који захваљујући својим глумачким и реторичким способностима прави интеракцију са публиком (слушаоцима). Аутор истиче да савремени виц остварује своју културолошку функцију кроз спој трију категорија: идеологије, колективне представе и дискурса. Ова категоријска тријада одражава динамику преласка идеологије одређеног вида у опште колективно знање, као и њене реализације у оквиру конкретног комуникативног процеса (Петренко, 2004).

Дискурса анализом вицева код нас бавиле су се Свенка Савић и Вероника Митро. Њихова књига *Дискурса вицева* открива нови приступ анализи вицева, према узрасном критерију приповедача и слушаоца, на основу којег је формирана класификација према теми вицева, његовој структури и фреквентности употребљених лексема. Књига садржи опширан корпус анализираних вицева, који су такође распоређени у две одвојене целине према дефинисаном узрасном критерију: одрасли/деца (Савић, Митро, 1998).

3. Дискурса анализа етничких вицева

Предмет овог рада је анализа етничког вицева који представља сегмент хумористичког дискурса. Истраживање је вршено на материјалу од 3000 руских и српских етничких вицева, по 1500 за сваки од језика. Корпус смо ексцерпирани из штампаних збирки вицева, интернет ресурса, као и путем непосредног beleжења. Циљ нам је да утврдимо које теорије хумора су примењиве у дискурса анализи етничког вицева, да откријемо који националности су најфреквентнији

у српским и руским етничким вицевама, прикажемо стереотипни портрет и аутопортрет протагониста етничког вица и укажемо на утицај стварања и ширења хетеростереотипа путем препричавања етничког вица.

Виц као фрагмент језичке слике света одређеног етноса приказује његове национално-културолошке особине. Као жанр градског фолклора „етнички виц“ представља одраз стереотипа у којима је фиксирано историјско искуство нације и њене односе с другим народима. Етнички виц открива цео систем вредности који је основан на традицији урезаној у менталитет народа, како у приказивању аутоодраза, тако и у вредновању других етноса. За разлику од вицева друге тематике, за чије разумевање није неопходно имати дубљу етно-културолошку подлогу, етнички виц захтева познавање међуетничких односа. „Смех је спонтана реакција, али ипак у себи садржи и неку врсту споразума, чак би се могло рећи, неку врсту завере с другима који се смеју, били они реални или имагинарни“ (Бергсон, 1992: 13). Ова мисао је потпуно применљива кад је у питању етнички виц, јер је он намењен људима који припадају истој етничкој, језичкој и социјалној групи. Јер за неког странца који не зна да, на пример, у српској свести постоји стереотип о глупости Босанца или лењости Црногорца, неки од вицева неће бити јасни, па самим тим ни смешни. Исти принцип важи и за протагонисте руских етничких вицева, на пример о Чукчама¹ или Грузинима.

Тражи Мујо посао у Немачкој, али никако да га нађе. Кад је већ изгубио сваку наду, један Немац га позове на разговор и пита:

– Одакле сте ви?

– Ја сам Босанац – рече Мујо.

– Ауу, нее, ви сте много лењи – рече Немац.

– Јок болан, Црногорци су лењи, а ми смо глупи!

При анализи хумористичког дискурса, као што је виц, савремена лингвистика користи елементе когнитивне семантике: фрејм (ментално-језичка структура), који бележи стереотипне ситуације, скрипта (културолошка информација), сценариј (кључне речи у тексту) који представља редослед стереотипног говорног акта (Исерс, 2003: 89).

Виктор Раскин наводи да се виц може сматрати истински етничким, искључиво када је његова основна опозиција базирана на етничком сценарију (Raskin, 1985: 115). Под етничким сценаријем аутор подразумева скуп квазиенциклопедијских података, које је друштво прихватило, пре настанка етничког вица. Раскин сматра немогућом замену протагониста различите националне припадности, наводећи да уколико се из етничког вица изузме етнички сценариј, виц ће постати неразумљив.

Понекад се дешава, нпр., говорник започиње виц и одједном уочи да у друштву слушалаца има представника баш те националности која се исмева у

¹ Чукчи су чукотско-камчатски народ, који претежно живи у Русији, односно у аутономном округу Чукотка. У верском погледу, Чукчи практикују традиционална веровања (шаманизам), а знатан део је православне вере. Говоре чукотским језиком, који спада у чукотско-камчатску породицу језика.

вицу. Да не би нехотице увредио неког, говорник може да замени националне протагонисте вица □ другом нацијом. „Етнос изложен исмевању мора се заменити другим који има идентичан сценариј“ (Кулинич, 1999: 52). Успешност таквог покушаја зависи од брзине сналажења и капацитета арсенала етничких вицева којим он располаже. Код етничких вицева на руском језику то је лако изводљиво, јер постоји цела галерија синонимичних ликова, такозвана група „Лицо кавказской национальности“. У њу спадају сви представници Кавказа и Закавказја или уопште тамнопути „гости престонице“, тј. Москве. У српским етничким вицецима таква синонимичност не постоји, сваки персонаж има своје карактеристичне особине и лако препознатљива обележја.

Етнички виц често има устаљену фабулу, нпр. представници различитих култура изненада се нађу у некој ситуацији у којој реагују у складу са националним карактеристикама које се том народу приписују. Стереотипно понашање другог народа у етничким вицецима је најчешће маркирано негативно, ређе позитивно. Понашање матичног народа је такође маркирано, али углавном, позитивно. Ипак, када је реч о другима □ исте црте подлежу исмејавању, док у случају своје нације, оне ће се вредновати као врлине достојне поштовања.

– *Запослени Србин: никада они мени не могу да плате тако мало колико ја могу да не радим, нити да ми плате тако много колико мислим да вредим.*

– *Српски послодавац: никада они не могу да раде онолико мало колико их ја плаћам.*

4. Структура етничког вица

Текст етничког вица, поред стереотипне фабуле, има и канонизовану структуру како у усменој форми, тако и у писменој. Композицијски етнички виц је увек подељен у два дела: интродикцију и расплет. Почетак вица уводи слушаоца у план сижеа, уводи се интрига, а затим, после драмске паузе којом се ствара напетост ишчекивања (интерактивни фрејм), следи расплет. Виц је увек базиран на пародији. Када је реч о етничким вицецима, карикирају се и хиперболишу националне особине протагониста, при чему се користи имитација неправилног говора, нагласка или се пак, у сам текст вица умеће део говора на страном језику. Овај начин имитирања страног говора је карактеристичан за руске етничке вицеци о Украјинцима. Заправо, умеће се део текста на украјинском језику, који Руси доживљавају као искривљени руски језик:

Заседает рада на Украине. Председатель:

– *Москалей нэма?*

Из зала:

– *Нэма, нэма!*

– *Шо, точно нэма?*

– *Точно нэма*

– *Ну, тогда можно и по-русски поговорить.*

У српским етничким вицевима обично се пародира хрватски или македонски језик.

Командује капетан испред постројеног вода у македонској војсци:

– *МИРНО!* – они сви стадоше мирно.

– *МАСКАТА НА ФАЦАТА!* – и они сви ставише маске.

– *МАСКАТА СА ФАЦАТА!* – они сви скидоше маске.

Приђе капетан Циги и строгим гласом продера се на Цигу:

– *РЕКАО САМ МАСКАТА СА ФАЦАТА!!!*

– *Па скино сам, друг капетан!*

– *ПУ... КАКВАТА ТИ ТО, БРЕ, ФАЦАТА!*

5. Супстандард у етничким вицевима

Савремени вицеви обилују супстандарном лексиком. У етничким вицевима супстандард се одражава не само на лексичком нивоу већ и у граматичкој неправилности говора протагониста □ припадника друге националности, акценту или пак уметању узречица или узвика специфичних за дати народ.

Како у руским, тако и у српским вицевима пародира се нагласак представника друге националности. Руски приповедачи вицева обично имитирају грузински и јеврејски нагласак, а српски приповедачи – ромски, босански, и црногорски.

– *Абрам, уже **таки** голову сломала! У одних свадња, у других похорони. И све в один**таки** день. **Шо** выбираем?*

– *Похорони.*

– *Почему? – Там **таки** все тоже самое, зато без подарков.*

6. Нови актери у етничким вицевима новијег порекла

Истраживачи хумористичког дискурса (Карасик, 1997; Шмелева, Шмелев, 2002) класифицирали су етнички виц у две групе. У прву спадају вицеви у којима се прича о представницима исте националности, а у другу спадају вицеви са протагонистима различите националне припадности. Прва група дескриптивно открива националне особине једног етноса, док друга те особине приказује контрастивно у односу на туђе.

Деведесетих година појављује се још један тип како на руском, тако и на српском хумористичком подручју □ вицеви о Новим Русима (рус.), односно, Земунцима и Дорђолцима (срп.). При анализи вицева ове врсте уочили смо велику подударност на плану сижеа, карактерних особина ликова, процентуалне примене супстандарда, односно, на свим структурно-семантичким нивоима. Треба истаћи да, иако „нови“ Руси, Земунци и Дорђолци припадају истој етничкој групи народа који о њима прича вицеве, они су маркирани као „туђинци“, јер се разликују од аутостереотипне слике о свом етносу.

Пример на српском језику:

Просио Земунац спонзорушу, и отац каже:

– Ако имаш кућу, ауто и лову даћу ти њену руку.

Земунац:

– Значи, брате! Са чим треба да уфурам, па да добијем целу рибу?

Пример на руском језику:

Новый русский решил жениться. Будущая теща недовольна выбором дочери:

– Да ты ж бездарь, ты ж в доме пальцем о палец не ударишь, ты ж даже гвоздя не забьёшь...

Новый русский:

– Ну, мамаша, это ты наехала! Ну-ка, дай-ка адрес этого гвоздя...

7. Опозиција „свој/туђ“ у етничким вицевама

Бинарна опозиција „свој/туђ“ у вицевама, као и у свим другим фрагментима који откривају језичку слику света, функционише по принципу истицања негативних особина код другог, насупротив истицању позитивних код себе.

Анализирајући ексцерпирану грађу етничких вицева, приметили смо да је знатно већи број вицева с протагонистима □ припадницима националних мањина (код Руса □ Јевреја (30%), а код Срба □ Рома (30%)), затим народа који живе у непосредној близини (код Руса □ Украјинци (20%), код Срба □ Црногорци (20%) /Босанци (20%)/Мађари (15%)), то јест, са становницима земаља с којима се граничи. И тек на трећем месту по бројности су групни етнички вицеви у којима се представник своје нације приказује као најпаметнији, најдомишљатији, најдуховитији, једном речи □ супериорнији. Такви групни вицеви се могу сматрати универзалним вицевама с лутајућим мотивом. У вицевама код оба анализирана језика сиже, заплет, расплет и срж су идентични и шаблонизирани. Овакви вицеви постоје и у другим језицима. Због тога их сматрамо интернационалним, па као такви они не представљају велики интерес за наше истраживање, јер не откривају типичне националне особине ни носиоца, нити актера лица, већ универзалну етноцентричну потребу истицања свог етноса као бољег од других. Међутим, међу њима смо уочили значајан број истих вицева на руском и српском језику где су Рус и Босанац главни актери □ са идентичним понашањем. Такви примери су интересантни, јер иако су вицеви потпуно исти, објекат исмевања се разликује. У српској верзији се исмева глупост Босанца, а у руској □ склоност Руса алкохолу и обичај да се пије у троје.

Српски пример:

Након бродолома нашли су се Рус, Американац и Босанац на пустом острву. И улове они златну рибицу која ће им испунити три жеље; само пошто их има тројица неће свакоме по три него свакоме по две жеље. Рус зажели цистерну вотке и да се нађе на Црвеном тргу у Москви. Американац зажели цистерну

вискија и да се нађе у Центар парку у Њујорку. Босанац размисли... па опет мисли... па каже: „Дај ти мени гајбу пиве и де врати де ону двојцу јарана да је имам с киме попит!!!“

Руски пример:

Идућ по пуштыне руский, американаец и англичанин. Нашли старинную бутылку, открили, а оттуда джиг. Ну и как водится раз его освободили исполняет любье желания. Англичанин – домой в Англию. Американаец – домой в Америку, руский – ящик водки и тех 2-х назад: так хорошо сидели.

У руском арсеналу етничких вицева нисмо уочили регионално маркирање, док у српским етничким вицевама она постоје (Лала, Ера, Пироћанац). У руским вицевама ту улогу заузимају представници других националности, тако рецимо: флегматичност, смиреност и наивност Лале □ преузимају Естонци (мада у совјетским верзијама су то били Финци). Тврдичлук, шкртост и промућурност Пироћанаца у руским вицевама је резервисана за Јевреје, духовитост и сналажљивост Ере се може приписати Јерменима.

Стереотипни јунаци вицева имају прецедентни карактер, они су препознатљиви као пародирани ликови националне културе или митологизовани етнички представници (Чукча, Грузин, Јевреј, нови Рус, Хохол и др.) који оличавају карактерне особине, менталне стереотипе, комично понашање, али само за носиоце културе оног говорног подручја у коме су настали (Шмелева, Шмелев, 2002: 58).

8. Асоцијативна средства истицања националности у етничким вицевама

За препознавање националности у вицу није неопходно експлицитно афирмисати његову нацију. Постоје и друга асоцијативна средства којима се прибегава, на пример, хиперболисана имитација различитих дислалија: код Јевреја, Немаца и Француза – ротацизам; Јапанаца и Кинеза – сигматизам; код Грузина – мешање родова и јак нагласак; код нових Руса снижена лексика, псовке, жаргон. У српским етничким вицевама: мешање родова код Мађара; неправилна употреба падежа и нагласак код Рома; уметање дијалекатских речи, нпр. болан, ба □ код Босанаца; умекшавање сонанта „л“ код Албанаца и употреба ијекавице у вицевама о Црногорцима.

Дошла два Црногорца да гледају трку на 800м, и један такмичар је много заостајао, па каже први Црногорац:

- А виђи онога јада јадног, не може мрднут.*
- А ћути јадан, то је наш Ђекић.*
- Ау виђи сокола, како поћера онолику гомилу!*

Међутим, „прави“ странци у српским вицевама, за разлику од руских, сасвим правилно говоре српски.

9. Стереотип непријатеља у етничким вицеима Руса и Срба

Јунаци етничких вицева, као што је већ било речено, одражавају стереотип носиоца вицева о различитим етносима. Тај стереотип, као и сам вице ствара се сразмерно с актуалним геополитичким дешавањима. У неким вицеима главни јунаци подлежу замени. Тако, на пример, почетком 90-их година на српском говорном подручју постајао је вице о нетрпељивости Срба према Словенцима и Хрватима:

Плива Србин у мору и види ајкулу како иде ка једном пливачу.

– Еј, пази ајкула!!!

Пливач га погледа, и пита:

– Кај?

– Ништа, ништа, само ти пливај!

Овај мотив препознајемо у вицеу новијег порекла о нетрпељивости Срба према Албанцима:

После бомбардовања Србије, шета се Србин по Косову пољу, и угледа дете како се игра.

– Немој, сине, да се играш ту, овде је пуно касетних бомби, погинућеш... – рече Србин забринуто.

Дете одговори:

– Мољим?

А он:

– Ништа, ништа, само се ти играј!

10. Аутопортрет и портрет странца у етничком вицеу

Морамо приметити да нису сви народи подједнако заступљени како у српским, тако и у руским вицеима. Настојаћемо да издвојимо који су народи најпродуктивнији за стварање етничких вицева, и који стереотипи се њима приписују.

Водеће место у руским етничким вицеима припада Јеврејима. Друго место заузимају Украјинци, који се у вицеима зову Хохли, затим Чукчи, Грузини, Јермени, Естонци, Чечени, Роми, Таџици, Казаси и Узбечи. У последње време као резултат бројних кинеских миграција на територију Русије и Србије примећујемо нову групу вицева о Кинезима како на руском, тако и на српском језику. У групним етничким вицеима и на руском и на српском језику фигурирају следеће националности: Немци, Енглези, Французи, Американци, Јапанци. У таквим вицеима најчешће се појављује и представник свог народа Рус, односно Србин. С тим што, у већини руских етничких колективних вицева сваки од представника понаша се у складу са стереотипним особинама приписаним том етносу, док у српским вицеима њима је додељена секундарна улога. У сценарију вицева они су као статисти, док је главни лик □ Србин, чије се особине истичу.

Решили Енглец, Француз и Србин да се запосле у ЦИА.

Пријаве се на конкурс и они их тамо баце на најжешиће тестове – сналажење

у природи, глад, жеђ, борба прса у прса, чување тајне, и на крају кад су сва тројица прошли долазе до финалног теста. Доведу им њихове жене, ставе их у одређене просторије а њима дају пиштоље и кажу им да их убију.

Први Енглеz улази унутра, вади пиштољ, репетира, упери га у жену, оће-неће, и каже:

– Ма не могу. ЦИА је ЦИА ал' жена је преча!

Други улази Француз. Вади пиштољ, репетира и нишани, ал' ни он не може.

Улази Србин унутра. Чује се бам-бам-бам а после тога ломљава, цика, вика и после 5 минута излази он сав крвав и каже:

– У бре, дали ми ћорке, па сам морао да је докрајчим столицом!

На основу анализиране грађе забележили смо следеће карактерне особине које се приписују различитим нацијама:

У руским вицеvима:

1. Јевреј – лукав, ироничан, сналажљив
2. Украјинац – увек извлачи корист за себе
3. Чукча – буквалиста, не зна ништа о цивилизацији, радознао
4. Чечени – терористи, безобразни, ратници
5. Тацици – гастарбајтери, лоши грађевинци, сиромашни
6. Казаси – лоше говоре руски, традиционалисти, заостали
7. Грузини – хвалисавци, богати, воле жене
8. Јермени – духовити, сналажљиви
9. Белоруси – кротки, смерни
10. Естонци – спори, флегматични
11. Роми – сиромашни, имају пуно деце
12. Американци – неинтелигентни, пословни, меркантилни
13. Немци – тачни, скрупулозни, овисници од реда и дисциплине
14. Французи – лакомислени, галантни, љубавници
15. Енглези – увек центлмени, педантни, без осећаја за хумор
16. Јапанци – поносни, тачни, напредни
17. Кинези – многобројни, вредни

У српским етничким вицеvима број представника других националности мало је мањи од руских. То су пре свега:

1. Роми – сиромашни, прљави, имају пуно деце
2. Босанци – неинтелигентни
3. Црногорци – лењи, поносни, хвалисавци
4. Хрвати – превртљиви
5. Словенци – мали народ, мала земља, ружне жене
6. Мађари – слободне и темпераментне мађарске жене
7. Албанци/Шиптари – непријатељи, терористи, примитивни
8. Американци – неинтелигентни, богати
9. Немци – тачни, скрупулозни, крути
10. Французи – романтични, воле жене
11. Енглези – центлмени, пивопије

12. Јапанци – поносни, тачни, напредни
13. Кинези – многобројни, вредни
14. Руси – пијанци, мегаломани

11. Резултати анализираних грађе

Етнички виц као врста хумористичког дискурса фрагментарно открива језичку слику света. Анализирани материјал нам је предочио слику коју Руси и Срби имају о странцима, националним мањинама, као и њихов аутопортрет, осликан помоћу спектра националног система вредности. Треба истаћи, да без обзира на блискородност ова два словенска народа и њихову припадност истој етно-лингвистичкој групи, маркирани народи у њиховим етничким вицецима нису исти. Ову појаву објашњавамо тиме да најекспресивнији етностереотипи увек припадају националним мањинама и становницима земаља с којом матична земља граничи, а у нашем случају то нису исти народи. Истраживање је показало да убедљиво водеће место у српским вицецима заузимају Роми, затим Босанци, Црногорци, док у руским вицецима на првом месту су Јевреји, затим Грузини и Украјинци. Заимљиво је да актуелни вицеци о Земунцима у српским вицецима и „новим Русима“ у руским представљају главног јунака као припадника друге нације, посебно кодифицираног друштвено и културолошки.

12. Закључак

Етнички виц, иако је његова улога изазивање смеха, не може се сматрати неутралним при оцењивању „странца“, јер има карактерне црте предубеђења, израженог хетеростереотипом. Тај стереотип се укоренује и продубљује паралелно са ширењем вица, на веома непосредан начин још у најранијем детињству.

„Вештина причања вицеца је вишеслојна, отуда се од казивача захтева посебне врсте знања. Учећи улогу казивача вицеца деца постепено њоме овладавају сазнајући да нешто што је заједничко знање подразумева много других сазнања о сопственој заједници, пре свега о стереотипима у њој“ (Савић, Митро, 1998: 15). Из чега следи, да деца напоредо с памћењем вица, и стремљењем његовој репродукцији усвајају већ формиран стереотип одраслих о одређеној нацији, као прототип, јер се по први пут сусрећу са тим етнонимима.

У Београду побегао лав из Зоолошког врта и на улици напао неку девојчицу. Видевши то, један пролазник скочи и похрва се с лавом, те га задави голим рукама.

Следећег дана, „Политика“ објави наслов:

ХРАБРИ СРБИН СПАСИО ДЕВОЈЧИЦУ

Истог јутра дође љутити човјек у редакцију:

– Сљушајте ви, ја сам онај који је задавио љава, и ја нисам никакав Србин!

Сутрадан „Политика“ осване с насловом:
ХРАБРИ ЈУГОСЛОВЕН СПАСИО ДЕВОЛЧИЦУ

Убрзо ево опет нашег јунака, још љућег:

– *Опет љажете, нисам ја Југословен!*

– *Па шта си, бре, онда!?*

– *Аљбанац!*

И тако трећег дана „Политика“ изађе с исправљеним насловом:

КРВОЛОЧНИ ШИПТАР УБИО ЛАВА, МИЉЕНИКА ДЕЦЕ

Ово истраживање је показало да су све наведене теорије хумора примењиве у дискурс анализи етничког вица. Теорија супериорности је највише заступљена у колективним вицевима. У њима се истиче предност представника своје нације, као пратећи елемент је обавезно омаловажавање других етноса. При чему, чак и своје негативне особине које се у вицу исмевају, слушаоци доживљавају уз дозу етноцентричног поноса.

У етничком вицу теорија неподударности има најмању фреквентност примене. Јер главни ликови етничког вица су персонифицирани етностереотипи, па самим тим фактор изненађења, рушења шаблона и изневереног очекивања нису доминантни у структури, нити у композицији вица овог типа.

Фројдова теорија олакшања кроз хумор је највише заступљена у свим вицевима, у којима су главни протагонисти припадници националних мањина или народа са којима је матични народ улазио у сукоб. Приликом причања таквих вицева од слушаоца се очекује разумевање социјалне актуелности контекста вица. Ослобађењем кроз смех, који виц изазива, смањује се напетост и латентна агресија према маркираном етносу у вицу, као и опасност да дође до реалног исказивања агресије према представницима друге националности. Она се у вицу трансформише у хумор кроз комичне ситуације у којима се нађу протагонисти, и изазива емпатију код слушаоца. Међутим, многи од етничких вицева, као на пример, о Ромима, Албанцима (у српским вицевима) или Јеврејима, Чеченима (у руским) спадају у категорију шовинистичког дискурса. Стога могу послужити као подстрек на реаговање, јер реализација вица увек захтева скуп људи.

Литература

- Абильдинова, Ж. (2001). *Автостереотипные представления о русских в анекдотах*. Челябинск: Челябинский государственный университет.
- Антић, Д. (1994). *Лексикон вицева*. Приштина: Григорије Божовић.
- Грубор, Ј. и Хинић, Д. (2011). Доминантне димензије стереотипа у етничким и националним вицевима, *Социологија*, 53, 1/4, 385–399.
- Ерофеев, Ю. (2010). Интернет-анекдот, как особый вид юмористического дискурса, *Известия РАН*, 12/3, 163–166.
- Карасик, В. (2002). *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Волгоград: Перемена.
- Козлова, Т. (1999). Новые русские: понятие и дискурс, *Фразеология в контексте культуры*, *Язык русской культуры*, 8, 97–107.

- Lakoff, G., M. Johnson. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Љубоја, Г. (2001). *Етнички хумор XX века у хумористичкој итампни Србије*. Београд: Етнографски музеј.
- Поповић, Љ. (2008). *Језичка слика стварности, когнитивни аспект контрастивне анализе*. Београд: Филолошки факултет.
- Raskin, V. (1998). *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht: Reidel.
- Ристић, С. (2006). Стереотип о Грцима у српском језику. *Гласник Етнографског института* LIV, 47□55.
- Savić, S., Mitro, V. (1998). *Diskurs viceva*. Novi Sad: Futura.
- Стојадиновић, А. (2006). *Антологија вицева*. Београд: Логос арт.
- Sudarski, V. (1995). *Vis o lali*. Novi Sad: Matica srpska.
- Тер-Минасова, С. (2000). *Язык и межкультурная коммуникация*. Москва: Слово.
- Фројд, С. (1969). *Досетка и њен однос према несвесном*. Нови Сад: Матица Српска.
- Химик, В. (2002). Анекдот как уникальное явление русской речевой культуры, Анекдот как феномен культуры. *Материалы круглого стола*. 17□31.
- Шмелева, Е., Шмелев, А. *Русский анекдот: Текст и речевой жанр*. Москва: Языки славянской культуры.
- <http://www.kakvse.net/anekdoty/national>[2014, Mart 11]
- <http://anekdoty.pro/novyy-russkiy>[2014, April 12]
- <http://anekdoty.ru>[2014, Maj 15]
- <http://www.mojivicevi.com/narodi/5/>[2014, Juni 14]
- <http://laughlab.co.uk/>[2014, Decembar 5]

Карина Авагян

ЭТНИЧЕСКИЙ АНЕКДОТ КАК ОТДЕЛЬНЫЙ ВИД ЮМОРИСТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

Резюме

В статье исследуется этнический анекдот как отдельный вид юмористического дискурса, на материале русского и сербского языков. В работе проведена классификация этнических анекдотов по жанру на основании национальной принадлежности и числа действующих лиц. Задачей работы является раскрытие темы лингвистических и экстралингвистических характеристик, влияющих на актуализацию этностереотипов в анекдотах, а также концепта „чужой“ в языковой картине мира русских и сербов, способствующего возникновению и восприятию этнических анекдотов.

karika2576@mail.ru
karinka@sezampro.rs